

Мср Душан Илић, асистент  
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу  
ORCID: 0000-0002-8493-9626

Изворни научни рад  
УДК: 347.4:347.645  
347.68  
DOI: 10.46793/7623-143-0.4611

## ПРЕСТАНАК УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ У СЛУЧАЈУ СМРТИ ДАВАОЦА ИЗДРЖАВАЊА\*

### Резиме

Према правилима важећег Закона о наслеђивању, правни положај даваоца издржавања је релативно наследив – наследници ће моћи да ступе у његова права и обавезе уколико су испуњена два кумулативно прописана услова: 1) да су на наслеђе позвани брачни друг и потомци оставиоца и 2) да лица позвана на наслеђе пристају на продужење уговора. Супротно томе, у ситуацијама кад неки од прописаних услова не буде задовољен, смрт даваоца издржавања ће за последицу имати престанак уговора о доживотном издржавању. Предмет интересовања аутора у овом раду су случајеви у којима смрт даваоца издржавања, на посредан или непосредан начин, доводи до престанка уговора.

Садржина рада је, уколико изузмемо увод и закључак, подељена је у три целине. Након општих напомена које се тичу престанка уговора о доживотном издржавању, други део рада је посвећен излагању и анализи правила Закона о наслеђивању која уређују правне последице смрти даваоца издржавања, уз указивање на њихове недостатке и недоречености. На крају, пажња је усмерена на правна дејства која престанак уговора о доживотном издржавању изазван смрћу даваоца издржавања остварује у правном промету.

**Кључне речи:** уговор о доживотном издржавању, давалац издржавања, смрт уговорне стране, раскид уговора, дејства престанка уговора.

---

\* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2024. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

## 1. Увод

Уговор о доживотном издржавању представља један од најзначајнијих уговора у правном промету данашњице. У прилог оваквом нашем схватању говоре, пре свега, правно-политички разлози његовог нормирања,<sup>1</sup> као и непосредни правни циљеви чијем остварењу овај уговор служи, али свакако и чињеница да је реч о изузетно заступљеном уговору. Закључењем уговора о доживотном издржавању давалац издржавања се обавезује да другу уговорну страну (примаоца издржавања) издржава до краја њеног живота, да се брине о њој и да је након смрти сахрани, док се прималац обавезује да након његове смрти на даваоца издржавања буде пренета одређена имовинска корист, као противвредност за пружено издржавање.<sup>2</sup> У питању је специфична врста облигационог уговора који посредно производи и одређена наследноправна дејства,<sup>3</sup> услед чега поједини аутори са правом истичу да је реч о „установи

---

<sup>1</sup> Пружање заштите оним категоријама лица која нису у стању да се самостално старају о себи, својим потребама и имовини јесте један од главних правно-политичких разлога који су допринели нормирању овог уговора у нашем праву. Гичић, З., *Правно дејство једностраног отуђења имовине која је обухваћена уговором о доживотном издржавању*, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 1/1966, стр. 19-20, наведено према: Станковић, М., *Уговор о доживотном издржавању у српском позитивном праву – заштита примаоца издржавања*, Правни живот, бр. 10/2010, стр. 967.

<sup>2</sup> Чл. 194. ст. 1. Закона о наслеђивању, Сл. гласник РС, бр. 46/95, 101/2003 – одлука УСРС и 6/2015. На основу цитиране законске одредбе можемо закључити да је реч о именованом уговору, који је по својим правним особинама теретан и обострано обавезујући (синалагматички), дуготрајан, алеаторан и каузалан. Поред тога, уговор о доживотном издржавању спада у групу личних (*intuitu personae*) и формалних уговора (видети: чл. 195. Закона о наслеђивању и чл. 82. ст. 1. тач. 1. и ст. 4. Закона о јавном бележништву, Сл. гласник РС, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015).

<sup>3</sup> Овакав закључак недвосмислено произилази из језичке формулације чл. 122. Закона о наслеђивању Федеративне Народне Републике Југославије, Сл. лист ФНРЈ, бр. 20/1955, Сл. лист СФРЈ, бр. 42/65 и 47/65 – у даљем тексту СЗОН. У намери да направи јасну дистинкцију између овог уговора и уговора о наслеђивању (чије је закључење овим законом забрањено), законодавац је прописао да уговор о доживотном издржавању „није уговор о наслеђивању, него уговор о отуђењу уз накнаду свих непокретних ствари које припадају примаоцу издржавања у време закључења уговора или одређеног дела тих ствари, чија је предаја даваоцу издржавања одложена до смрти примаоца издржавања“. Такође, оваква правна природа уговора о доживотном издржавању је општеприхваћена и међу теоретичарима наследног права. У том смислу видети нпр. Živojinović, D., Đurđić-Milošević, T., *Inheritance Contract and Its Substitutes in European and Serbian Law*, Ревивија за европско право, Крагујевац, 2015, бр. 2-3, стр. 81; Вукотић, М., *Правне последице смрти даваоца издржавања*, Анали Правног факултета у Београду, вол. 69, бр. 1/2021, стр. 209; Суботић-Константиновић, Н., *Уговор о доживотном издржавању*, Београд, 1968, стр. 178; Сворцан, С., *Раскид уговора о доживотном издржавању*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у

која се налази на пола пута између облигационог и наследног права“.<sup>4</sup> Посматрано са аспекта примаоца, уговор о доживотном издржавању представља правни инструмент посредством ког лица која – услед својих година или лошег здравственог стања – нису у стању да се старају о себи, а притом поседују одређену, покретну или непокретну имовину, обезбеђују издржавање, бригу и негу која им је неопходна.<sup>5</sup> С друге стране, циљ ради чијег остварења давалац издржавања ступа у овај уговорни однос огледа се у стицању својине на имовини која представља предмет престације друге уговорне стране.<sup>6</sup>

Имајући у виду саму природу и циљ уговора о доживотном издржавању, правило је да облигациони однос настао закључењем овог уговора производи своја дејства до смрти примаоца издржавања.<sup>7</sup> У том моменту, главна обавеза даваоца која се огледа у издржавању и бризи о другој уговорној страни престаје,<sup>8</sup> а истовремено бива извршена и обавеза примаоца издржавања – имовина која је предмет његове престације прелази на даваоца, по сили закона.<sup>9</sup>

---

Београду, 1987, стр. 98; Klasiček, D., Šimleša Vučemilović, S., *Certain issues concerning contracts on support for life and contracts on support until death*, Conference book of proceedings: EU and member states – Legal and economic issues (Executive editor: Ante Novokmet), Осијек, 2019, стр. 748.

<sup>4</sup> Вукотић, М., *Раскид уговора о доживотном издржавању због поремећених односа*, Правни живот, бр. 10/2017, стр. 755;

<sup>5</sup> Видети: Hall, M. I., *Care for life: Private care agreements between older adults and friends or family members*, Elder Law Review Vol 2/2003, p. 1.

<sup>6</sup> Видети: Живојиновић, Д., *Предмет уговора о доживотном издржавању*, Зборник радова: Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књ. 7, Крагујевац, 2019, стр. 319-320.

<sup>7</sup> Сворцан, С., *нав. дело*, стр. 347.

<sup>8</sup> Поред тога што наступање смрти примаоца издржавања доводи до престанка даваочевих обавеза које се састоје у предузимању разноврсних радњи које за циљ имају издржавање примаоца, правни значај наступања ове чињенице се може огледати и у настанку појединих обавеза за даваоца. Реч је о обавезама чије се испуњење састоји у спровођењу сахране примаоца издржавања, као и верских обреда и обичаја карактеристичних са средину у којој је преминули живео. Такође, у појединим ситуацијама давалац издржавања може бити обавезан и да подигне надгробни споменик. Видети: Живојиновић, Д., *нав. чланак*, стр. 330.

<sup>9</sup> Код „именованог“ уговора о доживотном издржавању смрт примаоца издржавања представља одложни рок чијим наступањем део његове имовине прелази на даваоца издржавања. Овај модалитет уговора о доживотном издржавању одликује транслативно дејство, услед чега се за стицање права својине не захтева начин стицања (*modus acquirendi*). Када је реч о непокретностима, упис у надлежни катастар непокретности ће имати само декларативно дејство. С друге стране, онда када је закључен неименовани уговор са обавезом доживотног издржавања, за стицање права својине је неопходно имати и основ стицања (предаја ствари, одн. упис у катастар непокретности) чије ће дејство у том случају бити конститутивно. Видети: Вукотић, М., *Правне последице смрти ...*, стр. 210; Ђурђић Милошевић, Т., *Наследноправна дејства уговора у*

На тај начин долази до обостраног испуњења уговорних облигација; уговор бива извршен, па самим тим престају и његова правна дејства.<sup>10</sup> Управо је то „природан“ начин престанка облигационог односа заснованог закључењем уговора о доживотном издржавању; сценарио који контрахенти имају на уму приликом ступања у уговорни однос, јер се једино у том случају остварују циљеви зарад којих је уговор закључен.<sup>11</sup>

Међутим, ситуација је у потпуности другачија онда када давалац издржавања премине пре примаоца. Тада се јавља могућност да прималац остане ускраћен за издржавање које је требало да ужива до краја свог живота, па самим тим постаје упитно и остварење циљева уговора.<sup>12</sup> Кључно питање које се у том случају поставља јесте да ли су права и обавезе даваоца издржавања наследиви или не? Давањем одговора на ово питање истовремено се разрешава и дилема у погледу утицаја ове чињенице на постојећи уговорни однос – да ли ће смрт даваоца издржавања довести до престанка уговора, или ће постојећи уговор наставити да производи правна дејства између примаоца издржавања и даваочевих наследника.

Сходно правилима Закона о наслеђивању, смрт даваоца издржавања на постојећи уговорни однос може утицати на оба напред наведена начина, а конкретна последица зависиће од тога да ли га наслеђују лица којима је признато право да продуже уговор, те да ли она – у ситуацијама када се јављају као наследници - пристају на продужење. Овом приликом, предмет нашег истраживања ће бити ограничен на престанак уговора о доживотном издржавању који се јавља као последица смрти даваоца издржавања. Циљ нам је да кроз анализу релевантних одредби Закона о наслеђивању и Закона о облигационим односима<sup>13</sup> установимо случајеве у којима ће смрт даваоца издржавања за последицу имати престанак уговора, могуће начине престанка, као и правна дејства која престанак уговора изазван овом чињеницом остварује у правном промету.

---

*наследном праву*, Зборник радова: Изазови правном систему, том 2, Источно Сарајево, 2021, стр. 317.

<sup>10</sup> Међутим, важно је нагласити да испуњење свих обавеза које проистичу из уговора о доживотном издржавању за последицу нема престанак уговора; извршен уговор наставља да егзистира као правна чињеница на основу које су уговорне стране у прошлости извршавале обавезе настале његовим закључењем. У том смислу видети: Караникић Мирић, М., *Облигационо право*, Београд, 2024, стр. 442-443.

<sup>11</sup> Сворцан, С., *нав. дело*, стр. 347; Петрушић, Н., *Остваривање права на раскид уговора о доживотном издржавању*, Зборник радова: Уговор о доживотном издржавању, Ниш, 1997, стр. 92.

<sup>12</sup> Сворцан, С., *нав. дело*, стр. 347.

<sup>13</sup> Закон о облигационим односима, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003 – Уставна повеља и Сл. гласник РС, бр. 18/2020.

## 2. Опште напомене о престанку уговора о доживотном издржавању

Уговор о доживотном издржавању је у наш правни систем уведен савезним Законом о наслеђивању из 1955. године. Међутим, ова чињеница не представља аргумент против општеусвојеног схватања о његовој правној природи. Овакав поступак законодавца приликом доношења поменутог закона био је инициран потребом да се, у што је могуће краћем року, остваре два веома значајна циља: да се озакоњењем овог уговора, који је у пракси био широко распрострањен, дефинитивно отклони свака сумња у погледу његове допуштености,<sup>14</sup> али, истовремено, и да се попуни празнина настала прописивањем изричите забране закључења уговора о наслеђивању, који је до доношења овог закона био допуштен.<sup>15</sup> Међутим, неколико деценија касније, Република Србија је једна од ретких држава насталих на простору бивше Југославије која је наставила традицију регулисања уговора о доживотном издржавању нормама садржаним у Закону о наслеђивању.<sup>16</sup> Након ступања на

---

<sup>14</sup> Видети: Суботић-Константиновић, Н., *нав. дело*, стр. 31-32; Стојановић, Н., *Однос уговора о доживотном издржавању и осталих наследно-правних уговора*, Зборник радова: Уговор о доживотном издржавању, Ниш, 1997, стр. 106. Истина је да би, сходно правној природи овог уговора, примереније било да норме којима је регулисан буду садржане у закону који уређује облигационе односе. Такав закључак произилази и из чињенице да су у Скици за законик о облигацијама и уговорима проф. Михаила Константиновића садржана и правила која се тичу уговора о доживотном издржавању. Видети: чл. 943. - чл. 955 Скице за Законик о облигацијама и уговорима, у: Константиновић, М., *Облигације и уговори - Скица за Законик о облигацијама и уговорима*, Београд, 1969, стр. 271-274.

<sup>15</sup> Видети: Živojinović, D., Đurđić-Milošević, T., *нав. чланак*, стр. 81.

<sup>16</sup> Поред наше државе, такав приступ задржала је и Република Српска (чл. 139. – чл. 145. Закона о наслеђивању Републике Српске, Сл. гласник РС, бр. 1/2009, 55/2009 – испр., 91/2016, 28/2019 – одлука УС и 82/2019). С друге стране, Словенија (чл. 557. – чл. 563. *Obligacijskog zakonika Republike Slovenije*, Uradni list, št. 97/07 – uradno prečišćeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631), Хрватска (чл. 579. – чл. 589. Закона о обвезним односима Републике Хрватске, НН, бр. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23), Црна Гора (чл. 1075. – чл. 1086. Закона о облигационим односима Црне Горе, Сл. лист ЦГ, бр. 47/2008, 4/2011 – др. закон и 22/2017) и Македонија (чл. 1029. чл. 1035. Закон на облигационите односи на РМ, Сл. весник на РМ, бр. 18/01, 78/01 – одлуката на Уставниот суд на РМ, 4/02, 59/02 - одлуката на Уставниот суд на РМ, 5/03, 84/08, 81/09, 161/09, 23/13 и 123/13) одредбе које се тичу уговора о доживотном издржавању смештају у законске текстове којима се уређују облигациони односи. Сви су изгледи да ће се код нас оваква пракса наставити и у периоду који следи. У прилог томе говори чињеница да се у Преднацрту грађанског законика Републике Србије норме које уређују уговор о доживотном издржавању налазе у делу који се односи на наслеђивање. Видети: Чл. 2702. – чл. 2713. Преднацрта грађанског законика Републике Србије од 28.05.2019. године (доступно на адреси:

снагу Закона о облигационим односима, ова чињеница добија на значају. Како Закон о облигационим односима представља *sedes materiae* када су у питању облигациони уговори, као и облигациони односи уопште, јасно је да Закон о наслеђивању у односу на њега – онда када је реч о одредбама које се тичу уговора о доживотном издржавању - има специјални карактер (*lex specialis derogat legi generali*), на сва она питања која су уређена специјалним законом (Закон о наслеђивању) примењиваће се одредбе тог закона, док ће питања која нису обухваћена правилима посебног закона биће решена непосредном применом општих правила Закона о облигационим односима.<sup>17</sup>

Сходно напред реченом, а посматрано кроз призму престанка уговора, сви узроци који доводе до укидања правног дејства уговора о доживотном издржавању на овај начин могу се поделити у две групе – на *опште* и *посебне*. Под општим треба разумети оне разлоге који су нормирани у оквиру општег дела Закона о облигационим односима па се као такви односе на све облигационе уговоре, а самим тим и на уговор о доживотном издржавању. Тако, уговор о доживотном издржавању, пре свега, може престати поништењем, које се јавља као начин престанка онда када уговарачи приликом закључења нису испоштовали захтеве који су законом прописани као услови пуноважног настанка и опстанка уговора; када је закључен „неправоваљан“ уговор о доживотном издржавању.<sup>18</sup> Према правилима Закона о облигационим односима, уговор о доживотном издржавању ће бити ништав онда када је закључен од стране лица које не поседује пословну способност;<sup>19</sup> када је предмет обавезе немогућ, недопуштен, неодређен или неодређив;<sup>20</sup> уколико нема основ, или му је исти недопуштен;<sup>21</sup> ако је недопуштена побуда (мотив) битно утицала на одлуку једне уговорне стране да закључи уговор, под условом

---

[https://www.paragraf.rs/nacrti\\_i\\_predlozi/280519-prednacrt-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html](https://www.paragraf.rs/nacrti_i_predlozi/280519-prednacrt-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html), последњи приступ 10.06.2024. године).

<sup>17</sup> Чл. 23. и чл. 25. Закона о облигационим односима. У том смислу видети и: Благојевић, Б. Т., *Закон о облигационим односима у светлости свог времена*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 3-5/1978, стр. 229-231.

<sup>18</sup> Радишић, Ј., *Облигационо право – општи део*, Ниш, 2014, стр. 185. У зависности од природе занемареног захтева, неправоваљани уговори се даље разврставају на ништаве и рушљиве уговоре. Реч је о двострукој подели неправоваљаних уговора коју прихвата Закон о облигационим односима. Међутим, поред ове, у домаћој правој теорији је присутна и троделна подела, која прави разлику између ништавих, рушљивих и непостојећих уговора, при чему се под непостојећим сматрају они уговори којима недостаје неки од битних услова пуноважног настанка уговора. Видети: Доловић, К., *Непостојећи уговор*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 2/2011, стр. 273.

<sup>19</sup> Чл. 56. Закона о облигационим односима.

<sup>20</sup> Чл. 47. Закона о облигационим односима.

<sup>21</sup> Чл. 52. Закона о облигационим односима.

да је друга страна то знала или морала знати;<sup>22</sup> као и онда када је реч о привидном уговору о доживотном издржавању.<sup>23</sup> Такође, на један генералан начин је прописана и ништавост свих уговора који су супротни принудним прописима, јавном поретку или dobrим обичајима.<sup>24</sup> С друге стране, уговор о доживотном издржавању ће бити рушљив уколико је закључен од стране делимично пословно способног лица без сагласности његовог законског заступника или под утицајем неке од мана воље (заблуда, претња, превара и принуда).<sup>25</sup> Поред тога, сходно општим правилима облигационог права, пуноважан уговор о доживотном издржавању може престати споразумним раскидом,<sup>26</sup> као и једностраним раскидом због неиспуњења,<sup>27</sup> али и као последица случајне немогућности испуњења уговорне обавезе<sup>28</sup> или смрти једне од уговорних страна.<sup>29</sup>

За разлику од општих, посебни узроци престанка овог уговора су прописани Законом о наслеђивању и важе само за уговор о доживотном издржавању, јер су конципирани с обзиром на њему иманентне карактеристике. На тај начин је Законом о наслеђивању извршена одређена „корекција“ и допуна општих правила садржаних у Закону о облигационим односима. Тако, Законом о наслеђивању је прописано да ће уговор о доживотном издржавању бити ништав уколико није закључен у форми јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе, односно уколико је јавни бележник пропустио да приликом солемнизације уговорне стране упозори на наследноправна дејства овог уговора и да напомену о томе унесе у клаузулу о потврђивању исправе.<sup>30</sup> Ништавошћу су санкционисани и уговори о

---

<sup>22</sup> Чл. 53. ст. 2. Закона о облигационим односима.

<sup>23</sup> Чл. 66. ст. 1. Закона о облигационим односима.

<sup>24</sup> Међутим, такав уговор неће бити погођен санкцијом ништавости уколико из закона или самог циљ повређеног правила произилази нека друга санкција. Чл. 103. ст. 1. Закона о облигационим односима.

<sup>25</sup> Чл. 111. Закона о облигационим односима.

<sup>26</sup> Реч је о правилу које деривира из начела слободе уговарања, а чија се суштина огледа у томе да су уговарачи слободни да сопственим споразумом укину сва правна дејства уговорног односа који је креиран чином размене њихових сагласних изјава воља. Разменом сагласних изјава воља усмерених на раскид постојећег уговора прималац и давалац издржавања заправо закључују нови уговор, којим до тада важећи уговора о доживотном издржавању лишавају правног дејства, а истовремено уређују и све правне последице његовог престанка. Видети: Петрушић, Н., *нав. чланак*, стр. 96.

<sup>27</sup> Чл. 124. Закона о облигационим односима.

<sup>28</sup> Видети: чл. 354. и чл. 355. Закона о облигационим односима.

<sup>29</sup> Чл. 359. Закона о облигационим односима.

<sup>30</sup> Чл. 195. Закона о наслеђивању. Међутим, у ситуацијама када се као прималац издржавања јавља пословно неспособно лице, при чему је предмет његове престације право својине на непокретној имовине, за пуноважност уговора није довољно да он буде закључен у форми јавнобележнички солемнизоване исправе. Тада се као обавезна форма за закључење овог уговора јавља јавнобележнички запис, а њено непоштовање за

доживотном издржавању у којима се у улози даваоца издржавања јавља физичко или правно лице које се у оквиру свог занимања, односно делатности и стара о примаоцу издржавања, ако за закључење уговора претходно није добијена сагласност органа старатељства.<sup>31</sup> Уз наведене разлоге ништавости, Законом о наслеђивању је прописан и један узрок рушљивости овог уговора који се огледа у недостатку алеаторности на страни даваоца издржавања.<sup>32</sup> Такође, специфичности овог уговора су имале утицаја и на формулисање посебних правила која се тичу његовог раскидања – уговор о доживотном издржавању може бити раскинут и због поремећених односа,<sup>33</sup> услед промењених околности,<sup>34</sup> али и по самом закону, у појединим ситуацијама када давалац издржавања премине пре примаоца.<sup>35</sup>

Имајући у виду предмет нашег истраживања, у наставку рада ћемо се бавити искључиво оним начинима престанка уговора о доживотном издржавању који се јављају као последица смрти даваоца издржавања.

### **3. Смрт даваоца издржавања као узрок престанка уговора**

Према општем правилу Закона о облигационим односима, смрт једне уговорне стране не доводи до престанка постојећег уговорног односа, већ права и обавезе преминулог контрахента прелазе на његове наследнике. Међутим, од овог правила предвиђена су два изузетка. Тако, смрт једног уговарача ће бити узрок престанка уговора онда када је реч о обавезама које су настале с обзиром на личне особине неке од уговорних страна или личне способности дужника (уговори *intuitu personae*), као и у ситуацијама када таква последица произилази из споразума уговорних страна.<sup>36</sup> Имајући у виду напред речено, могло би се закључити да ће, према општим правилима уговорног права, смрт даваоца издржавања увек довести до престанка уговора онда када је његова обавеза

---

собом повлачи ништавост уговора. Видети: чл. 82. ст. 1. тач. 1. и ст. 4. Закона о јавном бележничтву.

<sup>31</sup> Чл. 196. Закона о наслеђивању.

<sup>32</sup> Чл. 203. Закона о наслеђивању.

<sup>33</sup> Чл. 201. Закона о наслеђивању.

<sup>34</sup> Чл. 202. Закона о наслеђивању. Правила о утицају промењених околности на постојећи уговорни однос су садржана и у Закону о наслеђивању и у Закону о облигационим односима. (видети: чл. 133. Закона о облигационим односима). Међутим, имајући у виду њихову различитост, цитирани члан Закона о наслеђивању представља специјалну норму у односу на одредбе Закона о облигационим односима које се тичу раскидања или измене уговора услед промењених околности. У том смислу видети и: Ђурђевић, Д., *Институције наследног права*, Београд, 2018, стр. 265.

<sup>35</sup> Чл. 204. и чл. 205. Закона о наслеђивању.

<sup>36</sup> Чл. 359. Закона о облигационим односима; Видети: Перовић, С., *Облигационо право*, Београд, 1986, стр. 522.



личне природе.<sup>37</sup> Међутим, као што смо већ коментарисали, норме Закона о облигационим односима представљају правила до чије примене долази само уколико Законом о наслеђивању конкретно питање није уређено на другачији начин. Како Закон о наслеђивању садржи одредбе којима су, у односу на изложена правила, прописане другачије правне последице за случај да давалац издржавања премине пре свог саговорача, цитирана норма Закона о облигационим односима неће бити у потпуности примењива на уговорне односе засноване закључењем уговора о доживотном издржавању.

Сходно правилима Закона о наслеђивању, опстанак уговора о доживотном издржавању не зависи од тога да ли је обавеза даваоца издржавања личног карактера или не. Инспириран начелом *in favorem contractus*, као и специфичним циљем овог уговора,<sup>38</sup> законодавац је предвидео наследивост правног положаја даваоца издржавања чак и онда када је његова обавеза личне природе.<sup>39</sup> Додуше, могућност наслеђивања његових права и обавеза из

---

<sup>37</sup> Неспорно је да једну од основних карактеристика уговора о доживотном издржавању представља његов лични карактер. Међутим, може се рећи да ту његову особину, првенствено, детерминишу дејства уговора која се остварују на страни примаоца издржавања. Наиме, примаочево потраживање је нераскидиво повезано са његовом личношћу, због чега је и Законом о наслеђивању прописано да је непреносиво (чл. 200. Закона о наслеђивању). Управо због тога, смрт примаоца издржавања неминовно доводи до окончања уговорног односа, а на примаочеве наследнике може прећи само право да од даваоца захтевају испуњење свих оних доспелих обавеза које није извршио њиховом оставиоцу (Суботић-Константиновић, Н., *нав. дело*, стр. 150). Насупрот томе, обавеза даваоца издржавања не мора увек бити личне природе, већ то треба проценјивати у сваком појединачном случају, на основу садржине конкретног уговора. Тако, обавеза даваоца ће бити везана за његову личност, пре свега у ситуацијама када је уговорено да ће у циљу извршавања обавезе издржавања давалац и прималац засновати заједницу живота, али и онда када се давалац обавезује на чинидбе које своју сврху могу постићи само уколико их извршава он лично (нпр. обавезе разговора или шетње са примаоцем издржавања, играња друштвених игара, заједничког обедовања, итд.) (Видети: Живојиновић, Д., *нав. чланак*, стр. 329). С друге стране, даваочева обавеза се неће сматрати личноном онда када је уговорено да ће послове издржавања уместо њега обављати неко треће лице, као ни онда када је реч о обавезама које су по својој природи такве да би их на исти начин и са истим квалитетом могло обављати и било које друго лице (нпр. давање одређених новчаних средстава, набавка одеће, обуће, хране и огрева, итд.). Видети: Вукотић, М., *Правне последице смрти ...*, стр. 219-220; Hall, M. I., *нав. чланак*, стр. 5-6.

<sup>38</sup> Овде пре свега мислимо на циљ чијем остварењу тежи прималац издржавања, а који се огледа у обезбеђењу издржавања и неге до краја живота.

<sup>39</sup> Правила Закона о наслеђивању према којима смрт даваоца издржавања сама по себи није довољна да доведе до престанка уговора у интересу је обе уговорне стране. Тако, примаоцу издржавања је нарочито значајно да постојећи уговор настави да производи правно дејство, јер на тај начин он не остаје ускраћен за негу и издржавање који су му потребни. С друге стране, интерес наследника преминулог даваоца издржавања да продуже уговор њиховог претходника огледа се имовинској користи која ће у том

уговора о доживотном издржавању призната је само појединим његовим наследницима – брачном другу и потомцима. Тако, након смрти даваоца издржавања његове обавезе, а самим тим и права, прелазе на његовог брачног друга и потомке који су позвани на наслеђе, под условом да на то пристану.<sup>40</sup> Онда када наследници којима је то право признато пристану на продужење уговора, долази до промене једне од уговорних страна, па ће убудуће уговор производити правна дејства између примаоца издржавања и даваоцевих наследника.<sup>41</sup>

Ситуација је другачија уколико даваочеви потомци и брачни друг који су позвани на наслеђе не пристану на продужење уговора о доживотном издржавању. Уговор се тада раскида, а они губе право да захтевају накнаду за раније дато издржавање.<sup>42</sup> Ово правило трпи један изузетак који се огледа у томе да наследницима даваоца који нису у стању да преузму уговорне обавезе свог претходника, па услед тога не пристану на продужење уговора, Закон о наслеђивању признаје право да од примаоца издржавања захтевају накнаду за дато издржавање.<sup>43</sup> Притом, у оба наведена случаја раскид уговора наступа по сили закона (*ipso iure*), услед чега ће евентуална судска одлука донета по том питању имати само декларативни карактер.

---

случају припасти њима, након смрти друге уговорне стране. Видети: Сворцан, С., *нав. дело*, стр. 351; Суботић-Константиновић, Н., *нав. дело*, стр. 153-154.

<sup>40</sup> Чл. 204. ст. 1. Закона о наслеђивању. Пристанком брачног друга и потомака даваоца уговор о доживотном издржавању бива продужен по сили закона. При томе, престанак не мора бити дат изричито; довољно је да се из конклюдентних радњи лица овлашћених да продуже уговор види постојање такве намере (нпр. када потомци и брачни друг прећутно наставе да извршавају уговорне обавезе њиховог оставиоца које свој основ имају у уговору о доживотном издржавању). У том смислу видети: Решење Врховног суда Србије, Рев. 2199/2005 од 15.12.2005. године; пресуду Апелационог суда у Београду, Гж. 1094/2023 од 24.4.2023. године; решење Апелационог суда у Крагујевцу, Гж. 2142/2021 од 14.10.2021. године, све наведено доступно у правној бази Paragraf Lex; Антић, О., Балиновац, З., *Коментар Закона о наслеђивању*, Београд, 1996, стр. 539.

<sup>41</sup> Прелазак обавезе доживотног издржавања са преминулог даваоца на његовог брачног друга и супружнике не представља наследноправну сукцесију, па се услед тога о продужењу уговора о доживотном издржавању не одлучује у оквиру оставинског поступка који се води поводом даваоцеве смрти. Видети: Решење Врховног суда Србије, Рев. 4030/2002 од 13.2.2003. године, доступно у правној бази Paragraf Lex.

<sup>42</sup> Чл. 204. ст 2. Закона о наслеђивању.

<sup>43</sup> Чл. 205. ст. 1. Закона о наслеђивању. Правила идентична напред цитираним садржана су и у Преднацрту грађанског законика Републике Србије (чл. 2712. и чл. 2713.), али и у важећим прописима свих држава насталих на подручју некадашње Југославије. У том смислу видети: чл. 585. Закона о обвезним односима Републике Хрватске; чл. 145. Закона о наслеђивању Републике Српске; чл. 563. Облигацијског законика Републике Словеније; чл. 1085. и чл. 1086. Закона о облигационим односима Црне Горе и чл. 1035. Закона на облигационите односи на РМ.

Међутим, Закон о наслеђивању не прописује какве правне последице наступају у ситуацијама када преминули давалац у тренутку смрти није имао брачног друга или потомке, или их је имао, али они *in concreto* нису позвани на наслеђе. Услед тога, ово питање је у литератури донекле спорно, а поједини аутори сматрају да и у том случају уговор бива раскинут по самом закону. Ми смо другачијег мишљења. Наиме, чл. 204. Закона о наслеђивању прописано је да у случају смрти даваоца издржавања његов правни положај могу наследити искључиво брачни друг и потомци (чл. 204. ст. 1.), те да уговор бива раскинут уколико су испуњена два кумулативно постављена услова: 1) да су у конкретном случају на наслеђе позвана претходно наведена лица; 2) да они не пристају на продужење уговора (чл. 204. ст. 2.). Став први цитираног члана Закона о наслеђивању ће увек представљати *lex specialis* у односу на правило садржано у чл. 359. Закона о облигационим односима, јер се за његову примену не захтева испуњење било каквих додатних услова. За разлику од реченог, правилу садржаном у ставу другом истог члана се карактер специјалне одредбе може признати само онда када се као наследници даваоца издржавања јављају његов брачни друг и потомци, јер су њиме уређене искључиво правне последице које наступају онда када су наведена лица позвана на наслеђе, а не пристају на продужење уговора. Према томе, у ситуацијама када на наслеђе иза смрти даваоца издржавања нису позвана лица којима је признато право да наследе његов правни положај из закљученог уговора, став други цитираног члана Закона о наслеђивању се не може сматрати релевантним, услед чега долази до непосредне примене општег правила из чл. 359. Закона о облигационим односима. На основу реченог можемо закључити следеће: уколико даваоца издржавања у конкретном случају не наслеђују брачни друг и потомци, уговор престаје да производи правна дејства, али не услед раскида, већ због смрти једне од уговорних страна – чињенице која у нашем правном систему егзистира као засебан начин престанка уговора.<sup>44</sup> При томе, престанак уговора се јавља као последица смрти даваоца издржавања без обзира на то да ли је исти закључен с обзиром на његова лична својства.<sup>45</sup>

---

<sup>44</sup> Иако је одредба која уређује правне последице смрти уговорне стране смештена у део Закона о облигационим односима који се односи на престанак обавеза, неспорно је да иста чињеница може бити и узрок престанка уговора. У том смислу видети: Караникић Мирић, М., *нав. дело*, стр. 890-891; Радишић, Ј., *нав. дело*, стр. 195; Перовић, С., *нав. дело*, стр. 522-523.

<sup>45</sup> Чл. 359. Закона о облигационим односима је прописано да „обавеза престаје само ако је настала с обзиром на личне особине које од уговорних страна или личне способности дужника.“ У супротном, права и обавезе преминулог уговарача су подобни за наслеђивање. Међутим, као што смо раније напоменули, чл. 204. Закона о наслеђивању прописано је да је правни положај даваоца издржавања ненаследив за сва лица осим за његовог брачног друга и потомке. На тај начин је правило садржано у чл. 359. Закона о облигационим односима дерогирано у два правца: пре свега, омогућено је да права и обавезе преминулог даваоца пређу на његовог брачног друга и потомке и онда када

Дакле, у случају смрти даваоца уговор о доживотном издржавању може престати на два начина: 1) раскидом - онда када даваоца наслеђују његов брачни друг и потомци, али одбијају да продуже постојећи уговор (чл. 204. Закона о наслеђивању), или 2) као последица смрти једне од уговорних страна (даваоца издржавања) - онда када лица којима је признато право да наследе правни положај даваоца издржавања *in concreto* нису позвана на наслеђе (чл. 359. Закона о облигационим односима). Речено се, без изузетка, односи и на модалитет уговора о доживотном издржавању код ког предмет престације примаоца издржавања у имовину даваоца прелази непосредно након закључења уговора (неименовани уговор са обавезом доживотног издржавања, неправи уговор о доживотном издржавању).<sup>46</sup>

Иако је неспорно да одредбе Закона о наслеђивању које уређују правне последице смрти даваоца издржавања представљају позитиван искорак у односу на опште правило Закона о облигационим односима које се односи на престанак уговора услед смрти једне уговорне стране (јер омогућавају да уговор буде продужен и онда када је обавеза даваоца личне природе), њима се ипак морају упутити одређене критике.

Пре свега, морамо приметити да је Законом о наслеђивању у потпуности занемарена воља примаоца издржавања поводом продужења уговора са наследницима преминулог даваоца. Чињеница да се за продужење уговора не захтева примаочева сагласност њега лишава могућности да на било који начин утиче на судбину уговора. Другим речима, онда када заоставштина даваоца пређе на његове потомке или супружника, они су једини који одлучују о томе да ли ће уговор наставити да производи правна дејства; прималац издржавања нема право да раскине уговор, већ је то право резервисано само за наследнике

---

даваочева обавеза има лични карактер, док је, с друге стране, правни положај даваоца издржавања учињен ненаследивим за било које друго лице осим наведених, чак и у оним ситуацијама када се његова обавеза не би могла окарактерисати као лична. Имајући у виду чињеницу да до примене наведеног члана Закона о облигационим односима долази само у оним случајевима када лица овлашћена да продуже уговор о доживотном издржавању нису позвана на наслеђе, јасно је да смрт даваоца доводи до престанка уговора без обзира да ли је исти закључен с обзиром на његова лична својства.

<sup>46</sup> Законом о наслеђивању је нормиран само модалитет уговора о доживотном издржавању на основу ког права на имовини која представља предмет престације примаоца издржавања прелази на даваоца у тренутку смрти издржаваног лица. (Видети: Чл. 194. ст. 1. Закона о наслеђивању). Међутим, у пракси се могу срести и уговори на основу којих давалац издржавања непосредно након закључења уговора стиче имовинска права која представљају надокнаду за издржавање које ће тек пружити другој уговорној страни. Овлашћење уговарача на закључење таквог уговора проистиче из начела слободе уговарања, а границе у оквирима којих се морају кретати приликом уређивања његове садржине омеђене су принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима.

друге уговорне стране.<sup>47</sup> Иако се оваквим законским решењем повољно утиче на опстанак уговора након смрти даваоца издржавања, њиме је у потпуности занемарен лични карактер који обавеза даваоца издржавања може имати, као и аутономија воље примаоца издржавања. Наиме, лицу које у уговорни однос ступа како би себи обезбедило задовољење неких основних потреба у виду неге, бриге и издржавања, у одређеним ситуацијама може бити значајно ко се налази наспрам њега у том уговорном односу. Њему је потребно лице коме поклања своје поверење; за које основано може веровати да ће о њему бринути на адекватан начин, те да ће испоштовати све обавезе преузете уговором. Због тога, у појединим случајевима, прималац издржавања ступа у уговорни однос са тачно одређеним лицем, водећи рачуна о његовим личним својствима.<sup>48</sup> Као и приликом закључења уговора, прималац се у истој ситуацији налази и онда када се постави питање продужења уговора услед смрти друге уговорне стране. Тада се наспрам њега може наћи већи број лица која имају право да ступе на место преминулог даваоца, па би, имајући у виду лични карактер овог односа, природно било примаоцу издржавања признати право да донесе одлуку о томе да ли је продужење уговора са неким од лица позваних да ступе у правни положај даваоца у складу са интересима ради чијег остварења је и закључио уговор.<sup>49</sup> У супротном, а сходно тренутно важећим правилима Закона о

---

<sup>47</sup> Видети: Суботић-Константиновић, Н., *нав. дело*, стр. 153; Вукотић, М., *Правне последице смрти ...*, стр. 216; Једини начин на који би вољом примаоца издржавања такав уговор могао бити лишен правног дејства огледа се могућности једностраног раскида услед неизвршења уговорних обавеза, промењених околности или због поремећених односа, под условом да су у конкретном случају испуњене све претпоставке којима је конкретан начин престанка уговора условљен.

<sup>48</sup> У том смислу видети: Harkness, D. S., *Life Care Agreements: A Contractual Jekyll and Hyde*, Marquette Elder's Advisor, vol. 5, no. 1/2003, p. 47-48.

<sup>49</sup> Видети: Сворцан, С., *нав. дело*, стр. 352; У том смислу нам, као позитиван компаративни пример, могу послужити одредбе швајцарског Законика о облигацијама (Obligationenrecht – у даљем тексту OR, доступно на: [https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317\\_321\\_377/de](https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/de), датум последњег приступа 08.06.2024), којим је прописано да у случају смрти даваоца издржавања постојећи уговор о доживотном издржавању наставља да производи правно дејство, при чему прималац издржавања на располагању има право да исти раскине у року од годину дана (Art. 528 (1) OR). Дакле, уважавајући лични карактер уговора и чињеницу да је личност даваоца издржавања од изузетног значаја за другу уговорну страну, швајцарски законодавац примаоцу издржавања признаје право да донесе крајњу одлуку о судбини уговора. Међутим, у циљу спречавања злоупотребе права које је признато примаоцу, установљено је правило према коме раскид уговора делује за убудуће, а прималац од друге стране може захтевати само новчани износ потребан за обезбеђивање доживотне ренте која би по својој вредности била једнака издржавању које му је за живота пружао давалац (Art. 528 (2); 529 (2) OR). Да бисмо схватили значај и домашај овог правила неопходно је напоменути да је швајцарским Закоником о облигацијама, за разлику од нашег Закона о наслеђивању, нормиран модалитет уговор о доживотном издржавању којим се имовина

наслеђивању, прималац може доћи у ситуацију да се, након смрти лица коме је поверио своје издржавање, нађе у уговорном односу са једним или више даваочевих наследника са којима иначе не би закључио уговор о доживотном издржавању.<sup>50</sup>

Друга замерка која се може упутити односи се на правило којим је круг лица која могу наследити правни положај даваоца издржавања ограничен на његове потомке и супружника. У правној литератури је дискутовано о оправданости оваквог законског решења, те су навођене његове добре и лоше стране. Разлози који говоре у прилог оваквом ограничењу заснивају се на томе да се близокост и повезаност која постоји између примаоца и даваоца издржавања, по самој природи ствари, најпре протеже и на даваочеве потомке и супружника, јер реч је о лицима која су примаоцу позната у мери довољној да са њима настави реализацију уговора, поготово имајући у виду чињеницу да супружник и потомци, у великом броју случајева, на неки начин и сами учествују у његовом издржавању.<sup>51</sup> Такође, на тај начин се пружа заштита најближим члановима породице даваоца издржавања – лицима која „осећају тежину обавезе издржавања“.<sup>52</sup> Међутим, чињеница да је једно лице супружник или потомак даваоца издржавања сама по себи није довољна за извођење једног општег закључка о томе да ће оно обавезу издржавања испуњавати боље и савесније него што би то чинили други наследници,<sup>53</sup> нити да између њих и примаоца постоје блиски лични односи који би могли оправдати претпоставку да би прималац издржавања пристао на продужење уговора са њима. Поред тога, овакво ограничење противуречи и принципу *in favorem contractus*, јер доводи до неминовног престанка уговора у свим оним ситуацијама када даваоца не наслеђују потомци и супружник.<sup>54</sup>

---

која представља предмет престације примаоца издржавања преноси у својину друге уговорне стране тренутком закључења уговора.

<sup>50</sup> Међутим, постоје и аутори који сагласност примаоца не сматрају потребном у оваквим ситуацијама. Видети: Рачић, Р., *Промена субјеката код уговора о доживотном издржавању*, Зборник радова: Уговор о доживотном издржавању, Ниш, 1997, стр. 26; Станковић, М., *Заштита прималаца према правилима о престанку уговора о доживотном издржавању у српском позитивном праву*, Правни живот, бр. 10/2011, стр. 574.

<sup>51</sup> Антић, О., Балиновац, З., *нав. дело*, стр. 538; Суботић-Константиновић, Н., *нав. дело*, стр. 154.

<sup>52</sup> Вукотић, М., *Правне последице смрти ...*, стр. 213.

<sup>53</sup> Сворцан, С., *нав. дело*, стр. 352.

<sup>54</sup> Посматрајући коментарисана решења Закона о наслеђивању могао би се стећи утисак да законодавац не може да се одлучи да ли уговор о доживотном издржавању припада групи личних уговора или не. Наиме, чињеница да се за продужење уговора од стране наследника не захтева сагласност примаоца издржавања у потпуности негира лични карактер који овај уговор може имати за њега, док, с друге стране, спорно ограничење круга лица којима је признато право да ступе у даваочева права и обавезе своје оправдање налази управо у личном карактеру уговора о доживотном издржавању.

Дакле, утисак је да су важећим правилима Закона о наслеђивању која уређују правне последице смрти даваоца издржавања у већој мери заштићени интереси даваочевих наследника (и то не свих, већ само супружника и потомака), него самог примаоца издржавања. Међутим, мишљења смо да би неопходна равнотежа у погледу заштите њихових интереса могла бити остварена усвајањем решења које предлаже Вукотић, а које би подразумевало троструке измене тренутно важећих правила. Пре свега, требало би укинути постојећа ограничења у погледу лица која могу наследити права и обавезе даваоца издржавања, те то право признати свим лицима која би у конкретном случају била позвана на наслеђе, без обзира на чињеницу ком наследном реду припадају. На тај начин би у потпуности били задовољени интереси даваочевих наследника, уз истовремено искључење могућности престанка уговора услед непостојања лица подобних да наследе правни положај даваоца. Тиме би, истовремено, била пружена заштита и интересима примаоца издржавања. Друга измена, која би за циљ имала целовиту заштиту интереса примаоца издржавања, подразумевала би да њему буде признато право да раскине уговор уколико не жели да обавезу издржавања на себе преузму даваочеви наследници, на који начин би била уважена иначе неспорна чињеница да личност даваоца издржавања може бити од изузетне важности за примаоца. При томе, злоупотреба овог примаоцевог права би могла бити спречена прописивањем обавезе плаћања накнаде за дато издржавање, која би примаоца погодила у случају да без оправданог разлога раскине уговор.<sup>55</sup> Законска правила конципирана на овај начин, за разлику од сада важећих, била би у потпуности прилагођена природи уговора о доживотном издржавању, те би представљала сасвим солидну нормативну подлогу за остварење циљева овог уговора у ситуацијама када смрт даваоца издржавања наступи пре примаоцеве.

На крају овог дела ћемо, у сасвим кратким цртама, указати и на питања у погледу којих је законодавац остао недоречен. Наиме, из постојећих правила Закона о наслеђивању се не може извести закључак у погледу правних последица које ће наступити у случају када више позваних наследника изрази жељу да продужи уговор о доживотном издржавању, као ни онда када неки од њих желе, а неки одбијају да ступе у права и обавезе свог оставиоца – даваоца издржавања. Међутим, у погледу ових питања ћемо се задржати на изнетој констатацији, те нећемо залазити у детаљнију обраду истих, јер излазе из оквира предмета нашег истраживања које је ограничено на питања која се тичу престанка уговора. Наиме, у обе напред изложене ситуације постоје лица која пристају на продужење уговора, услед чега није упитно да ли ће уговор наставити да производи правна дејства, већ је неизвесно која ће лица ступити на место даваоца издржавања и какви ће њихови међусобни односи бити.<sup>56</sup>

---

<sup>55</sup> Видети: Вукотић, М., *Правне последице смрти ...*, стр. 216.

<sup>56</sup> У погледу ових питања видети: Сворцан, С., *нав. дело*, стр. 353; Вукотић, М., *Правне последице смрти ...*, стр. 217-218.

#### 4. Правна дејства престанка уговора

Иако је намера законодавца била да правни значај смрти даваоца ублажи, те да уговор о доживотном издржавању одржи на снази када год је то могуће, кроз претходна излагања смо видели да ће у одређеним ситуацијама смрт даваоца издржавања истовремено проузроковати и престанак уговора.

Основно дејство престанка уговора огледа се у укидању међусобних права и обавеза насталих његовим закључењем. При томе, престанак уговора може дејствовати на два начина: ретроактивно (*ex tunc*), или само за убудуће (*ex nunc*). Сврха ретроактивног дејства састоји се у успостављању стања које би постојало „да уговора никада није ни било“, <sup>57</sup> као да уговорне обавезе никада нису ни настале. Услед тога, уговарач који је у потпуности или делимично извршио своју обавезу има право на реституцију, која за циљ има да поништи сва дејства која је уговор произвео. <sup>58</sup> Супротно томе, *ex nunc* дејство престанка уговора огледа се у чињеници да уговарачи бивају ослобођени обавезе испуњења свих неизвршених чинидби, <sup>59</sup> при чему се до тада извршене престације сматрају пуноважним, па не долази до настанка обавезе повраћаја примљеног. <sup>60</sup> Другим речима, гашење самог уговора се јавља као последица престанка без обзира на чињеницу да ли исти делује ретроактивно или само за убудуће, док је укидање свих ефеката које је раскинути уговор произвео карактеристично само за *ex tunc* дејство. <sup>61</sup> При томе, важно је напоменути да последице раскида уговора не погађају права савесних трећих лица, већ своје дејство остварују искључиво међу уговарачима (*inter partes*), без обзира на то да ли исти делује ретроактивно или само за убудуће. <sup>62</sup>

Као што смо раније навели, уговор о доживотном издржавању у случају смрти даваоца може престати на два начина – раскидом или смрћу једне уговорне стране, на основу општих правила Закона о облигационим односима. У складу са тим ће бити систематизовано и излагање о дејствима престанка уговора.

---

<sup>57</sup> Доловић, К., *Правне последице изјаве воље усмерене на раскид уговора због неизвршења*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, 2014, стр. 148.

<sup>58</sup> Доловић, К., *Правне последице...*, стр. 153; У том смислу видети и: Markesinis, B., Unberath, H., Johnston, A., *The German Law of Contract, A Comparative Treatise*, Oxford - Portland, Oregon 2006, p.432.

<sup>59</sup> Видети: Антић, О., *Облигационо право*, Београд, 2008, стр. 432.

<sup>60</sup> Видети: Перовић, С., *нав. дело*, стр. 486; Доловић, К., *Правне последице...*, стр. 122.

<sup>61</sup> Доловић, К., *Правне последице...*, стр. 147.

<sup>62</sup> Суботић-Константиновић, Н., *нав. дело*, стр. 114.



#### **4.1. Правна дејства раскида уговора**

Имајући у виду чињеницу да Закон о наслеђивању брачном другу и потомцима даваоца само изузетно признаје право на накнаду за раније дато издржавање, правило је да раскид уговора о доживотном издржавању до кога долази у случају смрти даваоца своја дејства производи само за убудуће (*ex tunc*).<sup>63</sup> Овакав закључак недвосмислено произилази из чл. 204. ст. 2. Закона о наслеђивању, којим је прописано да супружник и потомци даваоца издржавања који нису пристали на продужење уговора немају право на накнаду за раније дато издржавање. Дакле, законодавац је одређеном кругу лица оставио слободу да одлуче да ли ће уговор о доживотном издржавању продужити или не. У случају да се одлуче да уговор не продуже, исти се раскида по сили закона, а они бивају ослобођени свих уговорених, а неизвршених обавеза даваоца издржавања. Међутим, све оне учињене престације, што ће по правилу бити чинидбе даваоца усмерене на издржавање и бригу о примаоцу, остају пуноважне, па се имовинска вредност утрошена ради њиховог испуњења не може вратити у имовину оставиоцевих наследника. Овакво законско решење креирано је са циљем да даваочевог брачног друга и потомке мотивише да ступе у његова права и обавезе, те да их удаљи од идеје да од продужења уговора одустану онда када немају оправданих разлога за то. На тај начин се у значајној мери повећава вероватноћа да ће закључени уговор опстати и након смрти даваоца издржавања, а самим тим се и примаоцу издржавања пружа својеврсна заштита од негативних последица које би му могле бити проузроковане раскидом уговора.<sup>64</sup>

Међутим - свестан чињенице да услед одређених околности брачни друг и потомци даваоца, и поред воље и жеље за продужењем уговора, могу бити из оправданих разлога спречени да уговор наставе - законодавац је прописао да у појединим ситуацијама раскид може имати и ретроактивно дејство (*ex tunc*). То ће бити случај онда када до раскида уговора долази услед чињенице да брачни друг и потомци даваоца нису у стању да преузму уговорне обавезе. Тада им је признато право да захтевају накнаду за раније дато издржавање, у чему се и огледа ретроактивно дејство раскида.<sup>65</sup> У вези са применом наведене одредбе два су питања од нарочитог значаја: 1) када ће се сматрати да брачни други и потомци даваоца издржавања „нису у стању да преузму уговорне обавезе“; 2) на који начин ће бити обрачуната надокнада за раније дато издржавање?

Услед великог броја разлога који брачног друга и потомке даваоца могу онемогућити да продуже извршење уговора, законодавац се одлучио да, уместо њиховог навођења, предметну одредбу формулише коришћењем правног стандарда. Сходно томе, у надлежности је суда да, узимајући у обзир све

---

<sup>63</sup> Исто, стр. 155.

<sup>64</sup> Исто.

<sup>65</sup> Видети: чл. 205. ст. 1. и ст. 2. Закона о наслеђивању.

околности, у сваком конкретном случају овај правни стандард попуни својим судом вредности. Као околности подобне да се подведу под генералну формулацију садржану у чл. 205. ст. 1. Закона о наслеђивању могу се, *exempli causa*, навести: неспособност за рад лица која су овлашћена да преузму права и обавезе даваоца издржавања, болест некога од њих која је по својој природи таква да онемогућава или знатно отежава бригу о другом лицу, постојање више малолетне деце,<sup>66</sup> као и недостатак финансијских средстава.<sup>67</sup> Дакле, у питању су субјективни разлози који, објективно посматрано, брачног друга и потомке онемогућавају да се брину о неком другом лицу.

Право на накнаду за раније дато издржавање наследници даваоца остварују у парничном поступку, а суд је овлашћен да исту одреди по слободној оцени, руководећи се имовним стањем обе стране – примаоца издржавања и даваочевих потомака и брачног друга.<sup>68</sup> Поред овог, Законом о наслеђивању прописаног критеријума, суд ће у обзир узети новчана давања и све друге чинидбе даваоца предузете у циљу извршења уговорних обавеза; радње примаоца издржавања које су за циљ имале да даваоцу омогуће или олакшају испуњење његових уговорних обавеза, као и временски период у оквиру ког је уговор производи правно дејство.<sup>69</sup> При томе, накнада треба да буде одређена у износу који је довољан да брачног друга и потомке даваоца заштити од оскудице, а да притом не угрози егзистенцију примаоца издржавања.<sup>70</sup> Узимајући у обзир све напред наведено, као и чињеницу да је велики број чинидби које давалац извршава у току трајања уговорног односа веома тешко изразити у новцу, можемо закључити да обрачун накнаде за издржавање које је прималац добио од друге стране представља веома комплексан и деликатан задатак, коме се у сваком конкретном случају мора посветити посебна пажња.

Сва претходно изложена дејства раскида односе се на модалитет уговора о доживотном издржавању који је регулисан Законом о наслеђивању, а према ком предмет престације примаоца издржавања прелази у својину даваоца у тренутку примаочеве смрти. Међутим, ситуација је донекле другачија онда када је реч о неименованом уговору са обавезом доживотног издржавања. На овај уговор се сходно примењују све оне одредбе Закона о наслеђивању које се односе на уговор о доживотном издржавању, а чијој примени има места, имајући у виду разлике између ова два модалитета уговора.<sup>71</sup> У погледу осталих питања меродавна ће бити правила Закона о облигационим односима. У том смислу је значајно установити да ли су правила Закона о наслеђивању

---

<sup>66</sup> Суботић-Константиновић, Н., *нав. дело*, стр. 154.

<sup>67</sup> Вукотић, М., *Правне последице смрти ...*, стр. 222.

<sup>68</sup> Чл. 205. ст. 2. Закона о наслеђивању.

<sup>69</sup> Суботић-Константиновић, Н., *нав. дело*, стр. 155.

<sup>70</sup> Вукотић, М., *Правне последице смрти ...*, стр. 222.

<sup>71</sup> Видети: Ђурђевић, Д., *нав. дело*, стр. 272.

која уређују правне последице смрти даваоца издржавања подобна да буду примењена на овај облик уговора, те да на тај начин искључе примену општих правила облигационог права?

Приликом давања одговора на ово питање треба имати у виду основну специфичност овог модалитета уговора о доживотном издржавању - чињеницу да је имовина која представља накнаду за дато издржавање у својину даваоца издржавања прешла непосредно након закључења уговора. Зато код раскида ових уговора треба водити рачуна о интересима обе стране – о праву даваочевих наследника на накнаду за дато издржавање, али и о интересу примаоца да му имовина коју је пренео на другу страну буде враћена.

Узимајући то у обзир, мишљења смо да у оваквим ситуацијама раскид не може деловати само за убудуће, већ је неопходно да ми буде признато дејство *ex tunc*. Наиме, *ex tunc* дејство раскида би за последицу имало да – упркос чињеници да прималац остаје ускраћен за уговорено издржавање - имовина која је била предмет примаочеве престације остаје у заоставштини даваоца издржавања. На тај начин прималац не само да остаје без неопходног издржавања, већ услед губитка имовине бива онемогућен да закључењем уговора са другим лице своју потребу за издржавањем задовољи за убудуће. Због тога сматрамо да код неименованог уговора са обавезом доживотног издржавања *lex specialis* могу представљати све одредбе Закона о наслеђивању које уређују правне последице смрти даваоца издржавања, изузев правила да раскид који наступа онда када брачни друг и потомци даваоца не пристану на продужење уговора производи дејство само за убудуће.<sup>72</sup> Уместо тога, у таквим ситуацијама треба применити општа правила Закона о облигационим односима према којима у случају раскида уговора свака страна има право да захтева да јој се врати оно што је по основу тог уговора дала.<sup>73</sup> Дакле - за разлику од именованог уговора, где ретроактивно дејство раскида представља изузетак - код овог модалитета уговора о доживотном издржавању ће раскид увек производити правно дејство *ex tunc*, без обзира на разлоге услед којих овлашћена лица одбијају да продуже уговор свог правног претходника.

#### **4.2. Правна дејства престанка уговора услед смрти уговорне стране**

Правилима Закона о наслеђивању уређена су правна дејства раскида уговора о доживотном издржавању. Међутим, исти остаје недоречен у погледу последица које наступају онда када уговор престаје услед смрти даваоца кога,

---

<sup>72</sup> Чл. 204. ст. 2. Закона о наслеђивању. Међутим, нема никаквих сметњи да на овај уговор буде примењен чл. 205. Закона о наслеђивању, а имајући у виду чињеницу да правила садржана у њему у потпуности одговарају специфичностима овог уговора, јер се односе на ситуацију у којој се раскиду признаје ретроактивно дејство.

<sup>73</sup> Чл. 132. Закона о облигационим односима.

*in concreto*, не наслеђује ниједно од лица којима је признато право да продуже постојећи уговор. Питање је да ли ће даваочеве наследници у том случају имати право на накнаду за дато издржавање, одн. да ли ће прималац издржавања моћи у своју имовину да поврати ствари или права која је на даваоца пренео након закључења уговора, онда када је у питању неименовани уговор? Имајући у виду природу уговора и карактер обавеза уговорних страна, мишљења смо да би на ова питања одговоре требало дати применом општих правила Закона о облигационим односима која уређују стицање без основа, те престанку уговора у овим случајевима признати ретроактивно дејство.<sup>74</sup>

Правило је да сваки прелазак имовине једног лица на друго лице мора имати свој основ у правном послу или закону.<sup>75</sup> У односу између примаоца и даваоца издржавања тај основ представља пуноважно закључен уговор о доживотном издржавању. Посматрано са аспекта уговорних страна, за даваоца издржавања овај уговор представља правни основ (*iustus titulus*) стицања права својине на стварима које представљају предмет примаочеве престације, док је за примаоца то правна чињеница на основу које од друге стране добија уговорено издржавање. Тренутком смрти даваоца издржавања кога не наслеђују брачни друг и потомци уговор престаје да постоји као правна чињеница, па самим тим, у истом тренутку, отпада и основ с обзиром на који су уговарачи примали узајамне чинидбе.

Тако, код именованог уговора о доживотном издржавању моментом престанка уговора све оне чинидбе даваоца усмерене на извршење уговором преузете обавезе издржавања примаоца бивају ускраћене за основ, па се, као последица тога, рађа обавеза примаоца да даваочевим наследницима надокнади

---

<sup>74</sup> Наиме, *ex nunc* дејство престанка уговора услед смрти се може замислити као оправдано код оних дуготрајних уговора где обе стране наизменично извршавају своје обавезе (нпр. уговор о закупу који је закључен као *intuitu personae* уговор), услед чега у тренутку наступања смрти једне стране њене чинидбе не остају ускраћене за обећана понашања другог уговарача, што за последицу има да су правна дејства која је уговор до тада произвео, у мањој или већој мери, адекватна дејствима обострано обавезујућих и теретних уговора. Међутим, другачије је код уговора о доживотном издржавању. Док давалац издржавања од тренутка закључења уговора своје обавезе континуирано извршава, једина обавеза коју прималац преузима на себе бива извршена тек у тренутку његове смрти. Услед тога, престанак уговора који би дејства производио *ex nunc* за последицу би имао да прималац за издржавање које је добио не дугује никакву накнаду, што апсолутно не одговара синалагматичкој природи и теретном карактеру овог уговора, као ни циљу зарад чијег остварења је исти закључен. Поред тога, даваочева заоставштина на тај начин бива умањена за вредност учињеног издржавања, која - у зависности од временског период у оквиру ког је уговор производио правна дејства и врсте самих чинидби које је давалац извршавао - може бити итекако значајна. Када је реч о неименованом уговору о доживотном издржавању, у прилог признавању ретроактивног дејства његовом престанку важе исти они аргументи које смо претходно изнели, у делу који се тиче његовог раскида.

<sup>75</sup> Чл. 210. ст. 1. Закона о облигационим односима.

њихову вредност.<sup>76</sup> Тиме се наследницима даваоца издржавања омогућава да у заоставштину оставиоца поврате имовину коју је он утрошио на издржавање друге уговорне стране, а истовремено се спречава правно неосновано обогаћење примаоца издржавања.<sup>77</sup> Слично је и код неименованог уговора са обавезом доживотног издржавања. Како је давалац у тренутку смрти већ ималац права на стварима које представљају накнаду за уговорено издржавање, престанком уговора његово стицање бива лишено основа – чињенице која је, поред начина стицања (*modus acquirendi*), неопходна за стицање права својине.<sup>78</sup> Сходно томе, претходно извршен пренос права губи дејство, а за даваочеве наследнике настаје обавеза да примаоцу издржавања врате имовину коју је давалац стекао на основу тог уговора. Истовремено, за примаоца настаје обавеза да наследницима даваоца исплати накнаду за издржавање које је од њиховог правног претходника примио по основу уговора који је престао. За разлику од именованог уговора, у овом случају се, по правилу, спречава обогаћење наследника даваоца издржавања.<sup>79</sup>

## 5. Закључак

У погледу настанка, дејстава и престанка уговора о доживотном издржавању меродавна су правила садржана у Закону о наслеђивању и Закону о облигационим односима, при чему ова друга могу бити непосредно примењена само на она питања која нису уређена Законом о наслеђивању. Речено произилази из правне природе уговора о доживотном издржавању, као и из чињенице да Закон о наслеђивању представља *lex specialis* у односу на Закон о облигационим односима.

Према правилима Закона о облигационим односима, смрт даваоца издржавања би била узрок престанка овог уговора у свим ситуацијама када

---

<sup>76</sup> Чл. 210. ст. 2. Закона о облигационим односима. Сврха реституције се огледа у поништењу свих економских ефеката насталих извршењем уговора који је касније раскинут. Baloch, T. A., *Unjust Enrichment and Contract*, Oxford and Portland, Oregon, 2009, p. 48-49.

<sup>77</sup> Обогаћење примаоца издржавања ће се, у највећем броју случајева, огледати у спречавању умањења његове имовине (правно неоснована уштеда) – онда када давалац издржавања сноси трошкове примаочевог живота, када извршава неке његове обавезе, или плати дуг примаоца издржавања - као и у неоснованом коришћењу рада даваоца издржавања. Видети: Ђорђевић, Ж., *Чл. 210. Стицање без основа*, Коментар Закона о облигационим односима, Књига прва (редактори Проф. др Слободан Перовић, Проф. др Драгољуб Стојановић), Горњи Милановац – Крагујевац, 1980, стр. 625; Пајтић, Б., Радовановић, С., Дудаш, А., *Облигационо право*, Нови Сад, 2018, стр. 603.

<sup>78</sup> Станковић, О., Орлић, М., *Стварно право*, Београд, 1999, стр. 64-65.

<sup>79</sup> Изузетак би представљали случајеви у којима је имовина коју је по основу раскинутог уговора примио давалац издржавања по својој вредности мања од чинидби које је он извршио другој страни. Видети: Суботић-Константиновић, Н., *нав. дело*, стр. 156.

његова обавеза има лични карактер. Међутим, Законом о наслеђивању је предвиђен изузетак од овог правила. Сходно тренутно важећем законском решењу, смрт даваоца издржавања, по правилу, не доводи до престанка уговора, без обзира на природу даваочевих обавеза, већ права и обавезе прелазе на његове потомке и брачног друга, под условом да они на то пристану. Уколико пристану, предметни уговор бива продужен, те убудуће правна дејства наставља да производи између примаоца и даваочевих наследника. У свим другим ситуацијама смрт даваоца издржавања ће за последицу имати престанак уговора. При томе, могуће је разликовати два начина престанка уговора, а у зависности од тога да ли исти наступа услед чињенице да даваоца у конкретном случају не наслеђују потомци и брачни друг, или онда када га поменута лица наслеђују, али не пристају да продуже уговор. У првом случају уговор престаје услед смрти једне уговорне стране, док у другом бива раскинут по сили закона.

Мишљења смо да - имајући у виду специфичности и саму природу овог уговора, с једне стране, и правила Закона о облигационим односима која уређују дејства раскида уговора и стицање без основа, с друге стране - престанку уговора о доживотном издржавању у случају смрти даваоца издржавања увек треба признати ретроактивно дејство, осим онда када је Законом о наслеђивању изричито прописана другачија последица (када именовани (прави) уговор о доживотном издржавању бива раскинут услед чињенице да брачни друг и потомци даваоца одбијају продужење без оправданог разлога).

Чињеница је да правила Закона о наслеђивању конципирана на овај начин највише погодују интересима наследника даваоца издржавања, и то првенствено његовим потомцима и брачном другу. Овим лицима је признато искључиво право да наследе правни положај даваоца издржавања, при чему је правна судбина предметног уговора условљена искључиво њиховом вољом. Уз то, онда када нису у могућности да преузму уговорне обавезе даваоца, брачни друг и потомци су овлашћени да захтевају накнаду за раније дато издржавање. С друге стране, према осталим наследницима даваоца издржавања је учињена двострука неправда. Пре свега, они су остали ускраћени за право да ступе у његова права и обавезе, чак и онда када су *in concreto* позвани на наслеђе, а поред тога им Законом о наслеђивању није призната ни могућност да захтевају накнаду за дато издржавање, већ то њихово право произилази из општих правила Закона о облигационим односима. Када је реч о примаоцу издржавања, могло би се рећи да је законодавац на уму имао само један његов интерес – онај који се огледа у опстанку закљученог уговора о доживотном издржавању – који је покушао да заштити правилом о наследивости правног положаја даваоца издржавања. Намерно кажемо „покушао“, јер је чињеница да је у том смислу остварен само делимичан успех. Оно што штети овом интересу примаоца је постојеће ограничење у погледу круга лица којима је признато право да продуже уговор, а које неминовно доводи до његовог престанка у свим оним

ситуацијама када ниједно од тих лица не наслеђује даваоца. Такође, важећим законским решењима прималац је лишен сваког права да одлучује о судбини овог уговора, на који начин је у потпуности занемарен лични карактер који овај уговор може имати.

У циљу отклањања наведених недостатака, мишљења смо да би *de lege ferenda* наследивост правног положаја даваоца издржавања требало лишити постојећих ограничења, те то право признати свим лицима која га у конкретном случају наслеђују, уз истовремено условљавање продужења *уговора* сагласношћу примаоца издржавања. При томе – ради заштите положаја даваочевих наследника – нужно би било на страни примаоца установити обавезу плаћања накнаде за примљено издржавање онда када без оправданог разлога одбије да продужи уговор са даваочевим наследницима.

*Dušan Ilić, LL.M., Assistant  
Faculty of Law, University of Kragujevac*

## **TERMINATION OF THE LIFE CARE CONTRACT DUE TO THE DEATH OF THE CAREGIVER**

### ***Summary***

*According to the rules of the Serbian Succession Act, the legal position of the caregiver is relatively inheritable - the heirs will be able to enter into his rights and obligations if two cumulatively prescribed conditions are met: 1) that the spouse and descendants of the caregiver are invited to the inheritance and 2) that persons entitled to inherit agree to the extension of the contract. On the contrary, in situations where some of the prescribed conditions are not met, the death of the caregiver will result in the termination of the life care contract. The subject of the author's interest in this paper are cases in which the death of the caregiver, directly or indirectly, leads to the termination of the contract.*

*The content of this paper, if we exclude the introduction and conclusion, is divided into three parts. After the general remarks concerning the termination of the life care contract, the second part of the paper is devoted to the exposition and analysis of the rules of the Succession Act that regulate the legal consequences of the death of the caregiver, while pointing out their shortcomings and vagueness. In the end, attention is focused on the effects that the termination of the life care contract caused by the death of the caregiver has in legal transactions.*

**Key words:** *life care contract, caregiver, death of the contracting party, termination of the contract, effects of the termination of the contract.*

## Литература

- Антић, О., *Облигационо право*, Београд, 2008.
- Антић, О., Балиновац, З., *Коментар Закона о наслеђивању*, Београд, 1996.
- Baloch, T. A., *Unjust Enrichment and Contract*, Oxford and Portland, Oregon, 2009.
- Благојевић, Б. Т., *Закон о облигационим односима у светлости свог времена*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 3-5/1978.
- Вукотић, М., *Раскид уговора о доживотном издржавању због поремећених односа*, Правни живот, бр. 10/2017.
- Вукотић, М., *Правне последице смрти даваоца издржавања*, Анали Правног факултета у Београду, вол. 69, бр. 1/2021.
- Гичић, З., *Правно дејство једностраног отуђења имовине која је обухваћена уговором о доживотном издржавању*, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 1/1966.
- Доловић, К., *Непостојећи уговор*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 2/2011.
- Доловић, К., *Правне последице изјаве воље усмерене на раскид уговора због неизвршења*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, 2014.
- Ђорђевић, Ж., *Чл. 210. Стицање без основа*, Коментар Закона о облигационим односима, Књига прва (редактори Слободан Перовић, Драгољуб Стојановић), Горњи Милановац/Крагујевац, 1980.
- Ђурђевић, Д., *Институције наследног права*, Београд, 2018.
- Ђурђић Милошевић, Т., *Наследноправна дејства уговора у наследном праву*, Зборник радова: Изазови правном систему, том. 2, Источно Сарајево, 2021.
- Živojinović, D., Đurđić-Milošević, T., *Inheritance Contract and Its Substitutes in European and Serbian Law*, Ревизија за европско право, Крагујевац, 2015.
- Живојиновић, Д., *Предмет уговора о доживотном издржавању*, Зборник радова: Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, Књ. 7, Крагујевац, 2019.
- Караникић Мирић, М., *Облигационо право*, Београд, 2024.
- Klasiček, D., Šimleša Vučemilović, S., *Certain issues concerning contracts on support for life and contracts on support until death*, Conference book of proceedings: EU and member states – Legal and economic issues (Executive editor: Ante Novokmet), Osijek, 2019.
- Константиновић, М., *Облигације и уговори - Скица за Законик о облигацијама и уговорима*, Београд, 1969.
- Markesinis, B., Unberath, H., Johnston, A., *The German Law of Contract, A Comparative Treatise*, Oxford - Portland, Oregon 2006.
- Пајтић, Б., Радовановић, С., Дудаш, А., *Облигационо право*, Нови Сад, 2018.
- Перовић, С., *Облигационо право*, Београд, 1986.



- Петрушић, Н., *Остваривање права на раскид уговора о доживотном издржавању*, Зборник радова: Уговор о доживотном издржавању, Ниш, 1997.
- Радишић, Ј., *Облигационо право – општи део*, Ниш, 2014.
- Рачић, Р., *Промена субјеката код уговора о доживотном издржавању*, Зборник радова: Уговор о доживотном издржавању, Ниш, 1997.
- Сворцан, С., *Раскид уговора о доживотном издржавању*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, 1987.
- Станковић, М., *Уговор о доживотном издржавању у српском позитивном праву – заштита примаоца издржавања*, Правни живот, бр. 10/2010.
- Станковић, М., *Заштита прималаца према правилима о престанку уговора о доживотном издржавању у српском позитивном праву*, Правни живот, бр. 10/2011.
- Станковић, О., Орлић, М., *Стварно право*, Београд, 1999.
- Стојановић, Н., *Однос уговора о доживотном издржавању и осталих наследно-правних уговора*, Зборник радова: Уговор о доживотном издржавању, Ниш, 1997.
- Суботић-Константиновић, Н., *Уговор о доживотном издржавању*, Београд, 1968.
- Hall, M. I., *Care for life: Private care agreements between older adults and friends or family members*, Elder Law Review Vol 2/2003.
- Harkness, D. S., *Life Care Agreements: A Contractual Jekyll and Hyde*, Marquette Elder's Advisor, vol. 5, no. 1/2003.

#### **Правни извори**

- Закон о наслеђивању Федеративне Народне Републике Југославије, Сл. лист ФНРЈ, бр. 20/1955, Сл. лист СФРЈ, бр. 42/65 и 47/65.
- Закон о наслеђивању Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 46/95, 101/2003 – одлука УСРС и 6/2015.
- Закон о облигационим односима, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003 – Уставна пovelја и Сл. гласник РС, бр. 18/2020.
- Закон о јавном бележничтву, Сл. гласник РС, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.
- Закон о наслеђивању Републике Српске, Сл. гласник РС, бр. 1/2009, 55/2009 – испр., 91/2016, 28/2019 – одлука УС и 82/2019.
- Obligacijski zakonik Republike Slovenije, Uradni list, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631.
- Закон о обвезним односима Републике Хрватске, НН, бр. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.
- Закон о облигационим односима Црне Горе, Сл. лист ЦГ, бр. 47/2008, 4/2011 – др. закон и 22/2017.
- Закон на облигационите односи на РМ, Сл. весник на РМ, бр. 18/01, 78/01 – одлуката на Уставниот суд на РМ, 4/02, 59/02 - одлуката на Уставниот суд на РМ, 5/03, 84/08, 81/09, 161/09, 23/13 и 123/13.